

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA PLATFORMA MEHNATINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH MUAMMOLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI

To'ymurodova Kibriyo Abdirauf qizi

Law enforcement academy of Uzbekistan

E-mail: kibriyotoymurodova@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21786459>

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida platforma mehnatini huquqiy tartibga solishning nazariy va amaliy masalalari tahlil qilingan. Tadqiqotda platforma mehnati tushunchasi, uning huquqiy tabiati, platforma operatori hamda platforma orqali ishlovchi shaxslarning huquqiy maqomi yoritilgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining amaldagi mehnat qonunchiligi tahlil qilinib, platforma mehnatini tartibga solishda mavjud huquqiy bo'shliqlar va amaliy muammolar aniqlangan. Yevropa Ittifoqi, Ispaniya, Buyuk Britaniya va AQSh tajribasi qiyosiy-huquqiy jihatdan o'rganilib, ularning ijobiy jihatlarini milliy qonunchilikka tatbiq etish imkoniyatlari baholangan. Tadqiqot yakunida platforma mehnatini huquqiy tartibga solishni takomillashtirish, platforma orqali ishlovchi shaxslarning mehnat va ijtimoiy huquqlarini mustahkamlash hamda mehnat qonunchiligini zamonaviy xalqaro standartlarga moslashtirishga qaratilgan ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: platforma mehnati, platforma operatori, platforma xodimi, mehnat huquqi, mehnat shartnomasi, raqamli iqtisodiyot, algoritmik boshqaruv, ijtimoiy himoya, mehnat qonunchiligi, qiyosiy-huquqiy tahlil, mehnat bozori, gig iqtisodiyoti.

KIRISH

Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi mehnat munosabatlarining yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Xususan, raqamli platformalar orqali tashkil etiladigan mehnat (platforma mehnati) zamonaviy mehnat bozorining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Taksi xizmatlari, oziq-ovqat va tovarlarni yetkazib berish, frilans xizmatlari hamda boshqa ko'plab faoliyat turlari mobil ilovalar va internet platformalari orqali amalga oshirilmoqda. Natijada ish beruvchi, xodim va buyurtmachi o'rtasidagi an'anaviy mehnat munosabatlari o'rniga yangi huquqiy munosabatlar shakllanmoqda. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda platforma iqtisodiyoti jadal rivojlanmoqda. Taksi agregatorlari, kuryerlik xizmatlari va elektron tijorat platformalarining kengayishi minglab fuqarolar uchun daromad manbai yaratdi. Shu bilan birga, ushbu platformalar orqali faoliyat yuritayotgan shaxslarning huquqiy maqomi, ularning mehnat huquqlari, ijtimoiy sug'urta bilan ta'minlanishi, mehnatni muhofaza qilish, ish va dam olish vaqti hamda mehnat nizolarini hal etish masalalari amaldagi mehnat qonunchiligida yetarli darajada tartibga solinmagan. Platforma mehnatining asosiy huquqiy muammolaridan biri platforma orqali ishlayotgan shaxsning maqomini aniqlashdir. Amaliyotda bunday shaxslar ko'pincha mustaqil xizmat ko'rsatuvchi sifatida e'tirof etiladi. Biroq platforma tomonidan buyurtmalarni taqsimlash, xizmat sifatini nazorat qilish, reyting tizimini qo'llash, xizmat narxini belgilash va hisobni bloklash kabi omillar platformaning mehnat jarayonini sezilarli darajada boshqarayotganini ko'rsatadi. Bu esa platforma bilan ishlayotgan shaxsni mustaqil ijrochi yoki mehnat qonunchiligi bilan himoyalaniishi lozim bo'lgan xodim sifatida baholash masalasini dolzarb etmoqda. Xalqaro miqyosda ham platforma mehnatini huquqiy tartibga solish eng dolzarb yo'nalishlardan biriga aylangan. Yevropa Ittifoqida 2024-yilda platforma orqali ishlovchilarning mehnat sharoitlarini yaxshilashga qaratilgan maxsus direktiva qabul qilinib, unda platforma xodimlarining huquqiy maqomini aniqlash mezonlari

hamda algoritmik boshqaruvning shaffofligini ta'minlash bo'yicha yangi talablar belgilandi. O'zbekiston Respublikasida platforma mehnatining ko'lami yildan-yilga kengayib borayotgan bo'lsa-da, ushbu sohani tartibga soluvchi maxsus huquqiy mexanizmlar hali to'liq shakllanmagan. Natijada platforma orqali ishlovchi shaxslarning mehnat huquqlari, ijtimoiy himoyasi, pensiya va sug'urta tizimidagi ishtiroki, mehnat xavfsizligi hamda mehnat nizolarini hal etish masalalarida huquqiy noaniqliklar saqlanib qolmoqda. Bu esa mazkur institutni ilmiy jihatdan chuqur o'rganish va milliy qonunchilikni zamonaviy xalqaro standartlar asosida takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi. Mazkur tadqiqotning maqsadi O'zbekiston Respublikasida platforma mehnatini huquqiy tartibga solishning amaldagi holatini tahlil qilish, mavjud huquqiy muammolarni aniqlash, xorijiy davlatlar tajribasini qiyosiy o'rganish hamda milliy mehnat qonunchiligini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot davomida qiyosiy-huquqiy, tizimli, formal-yuridik, mantiqiy va tahliliy usullardan foydalaniladi. Tadqiqotning normativ asosini O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Mehnat kodeksi, fuqarolik qonunchiligi, xalqaro mehnat standartlari hamda Yevropa Ittifoqining platforma mehnatiga oid zamonaviy huquqiy hujjatlari tashkil etadi.

1. Platforma mehnati tushunchasi va uning huquqiy tabiati

XXI asrda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida mehnat munosabatlarining yangi shakli – platforma mehnati (platform work) vujudga keldi. Platforma mehnati deganda raqamli platformalar yoki mobil ilovalar vositasida buyurtmachi va xizmat ko'rsatuvchini o'zaro bog'laydigan hamda ish jarayonini algoritmlar orqali boshqaradigan mehnat faoliyati tushuniladi. Bunday faoliyatda platforma ishni bevosita bajarmasa-da, xizmat narxini belgilash, buyurtmalarni taqsimlash, ijrochilar reytingini yuritish va ayrim hollarda ularning faoliyatini cheklash yoki platformadan chiqarib yuborish kabi vakolatlarni amalga oshiradi. Platforma mehnatining asosiy xususiyati shundaki, unda an'anaviy mehnat munosabatlaridagi ish beruvchi va xodim o'rtasidagi bevosita aloqalar raqamli platforma orqali amalga oshiriladi. Shu sababli platforma operatorining huquqiy maqomi va platforma orqali ishlovchi shaxsning mehnat huquqidagi maqomini aniqlash zamonaviy mehnat huquqining eng murakkab masalalaridan biri hisoblanadi. Platforma mehnati turli ko'rinishlarda namoyon bo'ladi. Birinchi tur – joyga bog'liq platforma mehnati bo'lib, bunda xizmat muayyan hududda ko'rsatiladi. Jumladan, taksi xizmatlari, oziq-ovqat va tovarlarni yetkazib berish, yuk tashish hamda maishiy xizmatlar shular jumlasidandir. Ikkinchi tur esa onlayn platforma mehnati bo'lib, bunda xizmat internet orqali masofadan turib bajariladi. Masalan, dasturlash, dizayn, tarjima, konsultatsiya va boshqa intellektual xizmatlar ushbu turga kiradi. Platforma mehnatining afzalliklari qatoriga mehnat bozoriga kirish imkoniyatining kengayishi, ish vaqtining moslashuvchanligi, qo'shimcha daromad olish imkoniyati va xizmatlar bozorining rivojlanishi kiradi. Biroq ushbu mehnat shakli bilan bog'liq qator huquqiy muammolar ham mavjud. Xususan, platforma orqali ishlovchi shaxslarning mehnat huquqiy maqomi, ijtimoiy sug'urta, pensiya ta'minoti, mehnatni muhofaza qilish, kasaba uyushmalariga birlashish huquqi va mehnat nizolarini hal etish mexanizmlari ko'plab davlatlarda hali to'liq tartibga solinmagan. Muallifning fikricha, platforma mehnatini fuqarolik-huquqiy xizmat ko'rsatish munosabatlari sifatida baholash har doim ham to'g'ri emas. Agar platforma xizmat narxini belgilasa, buyurtmalarni taqsimlasa, ijrochining faoliyatini reyting tizimi orqali nazorat qilsa, intizomiy choralar sifatida akkauntni bloklay yoki ishni bajarish tartibini belgilasa, bunday munosabatlarda mehnat huquqiga xos bo'lgan bo'ysunuv elementlari mavjud bo'ladi. Shuning uchun bunday holatlarda platforma operatorining huquqiy maqomini qayta baholash va mehnat huquqining himoya mexanizmlarini qo'llash masalasi dolzarb hisoblanadi. Shunday qilib, platforma mehnati

mehnat bozorining zamonaviy shakli bo'lib, u iqtisodiy rivojlanishga xizmat qilishi bilan birga, mehnat huquqining an'anaviy institutlarini qayta ko'rib chiqishni talab etmoqda. O'zbekiston Respublikasida ham ushbu munosabatlarni huquqiy jihatdan tartibga solish, platforma orqali ishlovchi shaxslarning huquqiy maqomini aniqlash va ularning mehnat huquqlarini samarali himoya qilish bo'yicha maxsus huquqiy mexanizmlarni ishlab chiqish zarur.

2. O'zbekiston Respublikasida platforma mehnatini huquqiy tartibga solishning amaldagi holati

So'nggi yillarda O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi natijasida platforma mehnati mehnat bozorining yangi va istiqbolli shakliga aylandi. Yandex Go, Uzum Tezkor, Express24, MyTaxi hamda boshqa raqamli platformalar orqali minglab fuqarolar yo'lovchi tashish, oziq-ovqat va tovarlarni yetkazib berish, maishiy xizmatlar ko'rsatish hamda boshqa faoliyat turlari bilan shug'ullanmoqda. Mazkur faoliyat aholining bandligini ta'minlash, qo'shimcha daromad manbalarini yaratish va xizmatlar bozorini rivojlantirishda muhim o'rin tutmoqda. Shunga qaramay, O'zbekiston Respublikasining amaldagi mehnat qonunchiligida platforma mehnati mustaqil huquqiy institut sifatida tartibga solinmagan. Mehnat kodeksida "platforma mehnati", "platforma operatori" yoki "platforma xodimi" kabi tushunchalarning mavjud emasligi ushbu munosabatlarning huquqiy tabiatini aniqlashda qator amaliy muammolarni keltirib chiqarmoqda. Natijada platforma orqali ishlayotgan shaxslar ko'pincha fuqarolik-huquqiy shartnomalar asosida faoliyat yurituvchi mustaqil ijrochilar sifatida baholanadi, bu esa ularga mehnat qonunchiligida nazarda tutilgan ayrim kafolatlarining tatbiq etilmasligiga sabab bo'lmoqda. Amaldagi Mehnat kodeksiga ko'ra, mehnat munosabatlari xodim va ish beruvchi o'rtasida tuzilgan mehnat shartnomasi asosida vujudga keladi. Biroq platforma iqtisodiyotida uchinchi subyekt – platforma operatori ishtirok etadi. U buyurtmachi va xizmat ko'rsatuvchi o'rtasidagi vositachi sifatida maydonga chiqsa-da, amalda buyurtmalarni taqsimlash, xizmat narxini shakllantirish, reyting tizimini yuritish va algoritmlar orqali ijrochilar faoliyatini boshqarish vakolatiga ega bo'ladi. Shu sababli platforma operatorining huquqiy maqomini aniqlash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi. Yana bir muhim masala platforma orqali ishlovchi shaxslarning ijtimoiy himoyasi bilan bog'liq. Amaldagi qonunchilikda ular uchun ish vaqti, dam olish vaqti, mehnatni muhofaza qilish, kasb kasalliklaridan sug'urtalash, vaqtincha mehnatga layoqatsizlik nafaqasi va boshqa mehnat kafolatlarini qo'llash tartibi aniq belgilanmagan. Natijada platforma mehnati bilan shug'ullanuvchi shaxslar iqtisodiy faol bo'lishlariga qaramay, ayrim ijtimoiy himoya mexanizmlaridan to'liq foydalana olmaydi.

Bundan tashqari, platforma operatorlari tomonidan qo'llaniladigan algoritmik boshqaruv tizimi ham alohida huquqiy baholashni talab etadi. Reytingning pasaytirilishi, buyurtmalar sonining cheklanishi yoki foydalanuvchi akkauntining bloklanishi ko'pincha avtomatlashtirilgan tizimlar orqali amalga oshiriladi. Bunday qarorlarning shaffof emasligi hamda ularga nisbatan shikoyat qilish mexanizmlarining yetarli darajada tartibga solinmaganligi platforma xodimlarining huquqlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Muallifning fikricha, platforma mehnatining rivojlanishi mehnat huquqining an'anaviy yondashuvlarini qayta ko'rib chiqishni talab etadi. O'zbekiston Respublikasida mazkur munosabatlarni huquqiy jihatdan tartibga soluvchi alohida normalarni ishlab chiqish, platforma operatori va platforma xodimining huquqiy maqomini aniq belgilash hamda ularning huquq va majburiyatlarini qonunchilik darajasida mustahkamlash zarur. Bu nafaqat platforma orqali ishlayotgan shaxslarning huquqlarini himoya qilishga, balki raqamli iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga ham xizmat qiladi.

4. Platforma mehnatini huquqiy tartibga solishdagi mavjud muammolar

Raqamli platformalar orqali mehnat faoliyatining kengayishi mehnat bozorining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatayotgan bo'lsa-da, ushbu sohani huquqiy tartibga solishda qator muammolar saqlanib qolmoqda. Mazkur muammolar nafaqat platforma orqali ishlovchi shaxslarning mehnat huquqlarini himoya qilishga, balki platforma operatorlari faoliyatining huquqiy aniqligini ta'minlashga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Birinchi muammo – platforma orqali ishlovchi shaxslarning huquqiy maqomi aniq belgilanmaganidir. Amaliyotda ular ko'pincha fuqarolik-huquqiy shartnomalar asosida xizmat ko'rsatuvchi mustaqil ijrochilar sifatida e'tirof etiladi. Biroq platforma operatorlari xizmat narxini belgilashi, buyurtmalarni taqsimlashi, reyting tizimini yuritishi va ayrim hollarda akkauntni bloklashi mehnat munosabatlariga xos bo'lgan bo'ysunuv elementlarining mavjudligini ko'rsatadi. Shu sababli bunday munosabatlarni faqat fuqarolik-huquqiy shartnoma sifatida baholash har doim ham asosli emas. Ikkinchi muammo – ijtimoiy himoya mexanizmlarining yetarli emasligidir. Platforma orqali ishlovchi shaxslarning ko'pchiligi mehnat qonunchiligida nazarda tutilgan yillik mehnat ta'tili, vaqtincha mehnatga layoqatsizlik nafaqasi, ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalardan sug'urtalanish va pensiya ta'minoti kabi kafolatlardan to'liq foydalana olmaydi. Bu esa ularning ijtimoiy himoyasini zaiflashtiradi. Uchinchi muammo algoritmik boshqaruv bilan bog'liq. Zamonaviy platformalarda buyurtmalarni taqsimlash, reytingni shakllantirish va ayrim hollarda platformadan foydalanishni cheklash avtomatlashtirilgan algoritmlar orqali amalga oshiriladi. Platforma xodimlari ushbu qarorlarning qanday mezonlar asosida qabul qilinganini bilmasligi ularning huquqlarini himoya qilish imkoniyatlarini cheklaydi. To'rtinchi muammo mehnat nizolarini hal etish mexanizmlarining yetarli darajada shakllanmaganligidir. Platforma operatorlari va platforma orqali ishlovchi shaxslar o'rtasida kelib chiqadigan nizolarni qaysi huquq normalari asosida ko'rib chiqish masalasi amaliyotda turlicha talqin qilinishi mumkin. Bu esa huquqni qo'llash amaliyotida yagona yondashuvning shakllanmaganligini ko'rsatadi. Beshinchi muammo shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish bilan bog'liq. Platformalar faoliyati davomida foydalanuvchilarning geolokatsiyasi, moliyaviy operatsiyalari, reytingi va boshqa ma'lumotlari yig'iladi. Mazkur ma'lumotlardan foydalanishning shaffofligi hamda ularning xavfsizligini ta'minlash bugungi kunda alohida huquqiy tartibga solishni talab etadi. Muallifning fikricha, platforma mehnatini tartibga solishda mavjud muammolarni bartaraf etish uchun mehnat qonunchiligini raqamli iqtisodiyot talablariga moslashtirish, platforma operatorlari faoliyatining huquqiy mezonlarini belgilash hamda platforma orqali ishlovchi shaxslarning mehnat va ijtimoiy huquqlarini kafolatlovchi maxsus normalarni joriy etish zarur.

5. Xorijiy davlatlar tajribasi va qiyosiy-huquqiy tahlil

Platforma mehnatini huquqiy tartibga solish bugungi kunda ko'plab davlatlarning mehnat qonunchiligidagi eng dolzarb yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Raqamli platformalar orqali mehnat faoliyatining kengayishi an'anaviy mehnat munosabatlaridan farq qiluvchi yangi huquqiy munosabatlarni yuzaga keltirdi. Shu sababli ko'plab davlatlar platforma orqali ishlovchi shaxslarning huquqiy maqomini aniqlash, ularning mehnat va ijtimoiy huquqlarini kafolatlash hamda platforma operatorlarining majburiyatlarini belgilash bo'yicha maxsus huquqiy mexanizmlarni ishlab chiqmoqda. Yevropa Ittifoqida platforma mehnatini tartibga solish bo'yicha muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, 2024-yilda qabul qilingan **Platform Work Directive** platforma orqali ishlovchi shaxslarning mehnat huquqlarini himoya qilishga qaratilgan zamonaviy huquqiy asosni yaratdi. Direktivada platforma operatorining xodim faoliyati ustidan nazorat darajasi asosiy mezonlardan biri sifatida e'tirof etilgan. Agar platforma xizmat narxini belgilasa, ish jarayonini nazorat qilsa yoki algoritmlar orqali xodim faoliyatiga sezilarli ta'sir

ko'rsatsa, bunday munosabatlarda mehnat munosabatlari mavjud deb hisoblash imkoniyati nazarda tutiladi. Bundan tashqari, direktiva algoritmik boshqaruvning shaffofligini ta'minlash, avtomatlashtirilgan qarorlar ustidan shikoyat qilish huquqini kafolatlash hamda shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilishga alohida e'tibor qaratadi. Ispaniya platforma mehnatini tartibga solish bo'yicha ilg'or tajribaga ega davlatlardan biridir. Ushbu davlatda qabul qilingan **Rider Law** oziq-ovqat yetkazib berish xizmatida faoliyat yurituvchi kuryerlarning huquqiy maqomini mustahkamladi. Mazkur qonunga ko'ra, platforma operatori tomonidan nazorat ostida ishlovchi kuryerlar, qoida tariqasida, xodim sifatida e'tirof etiladi. Bu ularga mehnat qonunchiligida nazarda tutilgan mehnat ta'tili, ijtimoiy sug'urta, mehnatni muhofaza qilish va boshqa kafolatlardan foydalanish imkonini beradi. Buyuk Britaniyada sud amaliyoti platforma mehnatini rivojlantirishda muhim rol o'ynadi. Sudlar ayrim platforma orqali ishlovchi shaxslarni mustaqil pudratchi emas, balki mehnat qonunchiligi bilan himoyalaniishi lozim bo'lgan "worker" maqomiga ega deb topgan. Ushbu yondashuv platforma iqtisodiyotida mehnat huquqlarini himoya qilishning yangi modelini shakllantirdi. AQShda platforma mehnatini tartibga solish shtatlar kesimida turlicha yondashuvlarga ega. Ayrim shtatlarda platforma orqali ishlovchilar mustaqil ijrochi sifatida baholansa, boshqalarida ularning huquqiy maqomini aniqlash uchun iqtisodiy qaramlik va platforma nazorati mezonlari qo'llaniladi. Bu esa yagona huquqiy yondashuv hali to'liq shakllanmaganini ko'rsatadi. Xorijiy tajribaning qiyosiy tahlili shuni ko'rsatadiki, platforma mehnatini samarali tartibga solish uchun uchta asosiy yo'nalish muhim hisoblanadi. Birinchidan, platforma orqali ishlovchi shaxsning huquqiy maqomini aniq belgilash zarur. Ikkinchidan, platforma operatorining algoritmik boshqaruvi shaffof bo'lishi va uning qarorlari ustidan shikoyat qilish imkoniyati yaratilishi lozim. Uchinchidan, platforma orqali ishlovchi shaxslar ijtimoiy sug'urta, pensiya ta'minoti va mehnatni muhofaza qilish tizimiga bosqichma-bosqich integratsiya qilinishi maqsadga muvofiq. Muallifning fikricha, O'zbekiston Respublikasi platforma mehnatini huquqiy tartibga solishda Yevropa Ittifoqi tajribasini to'liq ko'chirib olmasdan, uni milliy mehnat bozori xususiyatlari va amaldagi qonunchilikka moslashtirgan holda joriy etishi lozim. Bu bir tomondan platforma iqtisodiyotining rivojlanishiga to'sqinlik qilmaydi, ikkinchi tomondan esa platforma orqali ishlovchi shaxslarning mehnat huquqlarini samarali himoya qilishga xizmat qiladi.

5. Platforma mehnatini huquqiy tartibga solishni takomillashtirish bo'yicha takliflar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston Respublikasida platforma mehnatini huquqiy tartibga solish bo'yicha amaldagi qonunchilikni zamonaviy iqtisodiy munosabatlarga mos ravishda takomillashtirish zarur. Shu munosabat bilan quyidagi takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksiga **"platforma mehnati"**, **"platforma operatori"** va **"platforma xodimi"** tushunchalarini kiritish lozim. Mazkur tushunchalarning qonunchilik darajasida mustahkamlanishi platforma orqali yuzaga keladigan mehnat munosabatlarini huquqiy jihatdan aniq tartibga solishga xizmat qiladi. Ikkinchidan, platforma operatorining ish beruvchi sifatidagi maqomini aniqlash mezonlarini belgilash zarur. Agar platforma operatori xizmat narxini belgilasa, buyurtmalarni taqsimlasa, ijrochining faoliyatini reyting tizimi orqali nazorat qilsa yoki uning akkauntini bir tomonlama cheklash vakolatiga ega bo'lsa, bunday munosabatlarda mehnat huquqi normalarini qo'llash imkoniyati qonunchilikda nazarda tutilishi maqsadga muvofiq. Uchinchidan, platforma orqali ishlovchi shaxslarning ijtimoiy himoyasini kuchaytirish zarur. Xususan, ularni pensiya va ijtimoiy sug'urta tizimiga bosqichma-bosqich jalb etish, ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalardan sug'urtalash hamda vaqtincha mehnatga layoqatsizlik davrida ijtimoiy kafolatlarni ta'minlash mexanizmlarini

ishlab chiqish lozim. To'rtinchidan, algoritmik boshqaruvning shaffofligini ta'minlash bo'yicha huquqiy normalarni joriy etish maqsadga muvofiq. Platforma orqali ishlovchi shaxslar reytingning pasaytirilishi, buyurtmalarning cheklanishi yoki akkauntning bloklanishi sabablarini bilish hamda bunday qarorlar ustidan shikoyat qilish huquqiga ega bo'lishlari kerak. Beshinchidan, platforma operatorlari va platforma orqali ishlovchi shaxslar o'rtasidagi nizolarni hal etishning samarali mexanizmlarini yaratish zarur. Bunda sudgacha nizolarni hal etish tartibini joriy etish hamda mehnat nizolari bo'yicha maxsus tavsiyalar ishlab chiqish amaliyot samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Muallifning fikricha, mazkur takliflarning amalga oshirilishi platforma mehnatini huquqiy jihatdan tartibga solish tizimini takomillashtirish, platforma orqali ishlovchi shaxslarning mehnat huquqlari va ijtimoiy kafolatlarini mustahkamlash hamda O'zbekiston mehnat qonunchiligini zamonaviy xalqaro standartlarga yaqinlashtirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi natijasida platforma mehnati zamonaviy mehnat bozorining muhim tarkibiy qismiga aylandi. Platformalar orqali mehnat faoliyatini amalga oshirayotgan shaxslar sonining ortib borishi ushbu munosabatlarni huquqiy jihatdan tartibga solish zaruratini yanada kuchaytirmoqda.

Mazkur tadqiqot davomida platforma mehnatining huquqiy mohiyati, O'zbekiston Respublikasidagi amaldagi huquqiy tartibga solish holati, mavjud muammolar hamda xorijiy davlatlar tajribasi qiyosiy-huquqiy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, amaldagi mehnat qonunchiligida platforma mehnatini tartibga solishga oid maxsus normalarning mavjud emasligi platforma operatorlari va platforma orqali ishlovchi shaxslarning huquqiy maqomini aniqlashda, mehnat huquqlarini himoya qilishda hamda ijtimoiy kafolatlarni ta'minlashda qator muammolarni keltirib chiqarmoqda. Xorijiy davlatlar tajribasi platforma mehnatini samarali tartibga solish uchun platforma xodimining huquqiy maqomini aniq belgilash, algoritmik boshqaruvning shaffofligini ta'minlash va platforma orqali ishlovchi shaxslarni ijtimoiy himoya tizimiga integratsiya qilish muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Ushbu yondashuvlarni milliy qonunchilikka bosqichma-bosqich joriy etish O'zbekiston mehnat huquqining zamonaviy rivojlanishiga xizmat qilishi mumkin. Xulosa qilib aytganda, platforma mehnatini huquqiy tartibga solishni takomillashtirish nafaqat platforma orqali ishlovchi shaxslarning huquq va manfaatlarini ishonchli himoya qilish, balki raqamli iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlash, adolatli mehnat bozorini shakllantirish hamda O'zbekiston Respublikasining mehnat qonunchiligini xalqaro mehnat standartlariga moslashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – T.: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi. 2022-yil 28-oktabr, O'RQ-798-son.
3. O'zbekiston Respublikasining "Aholini bandlik to'g'risida"gi Qonuni. 2020-yil 20-oktabr, O'RQ-642-son.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi Farmoni.
5. International Labour Organization. *World Employment and Social Outlook 2024: The role of digital labour platforms in transforming the world of work*. Geneva: ILO.
6. International Labour Organization. *Employment relationship and platform work*. Geneva: ILO.
7. International Labour Organization. *Decent Work in the Platform Economy*. Geneva: ILO.

8. European Union. **Directive (EU) 2024/2831 on improving working conditions in platform work**. Brussels, 2024.
9. European Commission. *Platform Work*. Brussels.
10. Eurofound. *Platform work in Europe: Recent developments and policy responses*. Luxembourg.
11. Spain. **Ley 12/2021 (Rider Law)**.
12. De Stefano, V. *The Rise of the "Just-in-Time Workforce": On-Demand Work, Crowdwork and Labour Protection*. International Labour Office.
13. De Stefano, V. *A Comparative Study of Labour Platform Regulation*. International Labour Review.
14. Collins H., Ewing K., McColgan A. *Labour Law*. Cambridge University Press.
15. Barnard C. *EU Employment Law*. Oxford University Press.
16. Davidov G. *A Purposive Approach to Labour Law*. Oxford University Press.
17. Prassl J. *Humans as a Service: The Promise and Perils of Work in the Gig Economy*. Oxford University Press.
18. Cherry M. A., Aloisi A. *Dependent Contractors in the Gig Economy*.
19. O'zbekiston Respublikasi Bandlik va kambag'allikni qisqartirish vazirligi materiallari.
20. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi mehnat nizolariga oid sud amaliyotini umumlashtirish materiallari.